

SCRISORI BRAȘOVENE INEDITE, MĂRTURII ALE COLABORĂRII ROMÂNNO-SLOVACE ÎN MONARHIA AUSTRO-UNGARĂ

de VALERIA CALIMIAN

În diferite arhive brașovene¹ se păstrează scrisori ale unor personalități cehe și slovace, adresate românilor, dovezi de colaborare culturală și politică și mărturii de prietenie, idealuri comune puse în slujba libertății și a dreptății sociale, desprinse din semnificative episoade de trăire în comun în monarhia austro-ungară.

Scrisorile inedită ale slovacilor², care formează obiectul lucrării prezente, scot în evidență două lucruri: prietenii născute între zidurile închisorilor din Seghedin și Vác și rolul avut de școlile românești din Brașov în susținerea luptei comune de afirmare națională a celor două popoare.

Viața din închisoare a fost un puternic factor de cimentare a legăturilor româno-slovace. Școlile brașovene au strâns aceste prietenii, punându-le în slujba culturii și a libertății popoarelor.

În închisoarea din Seghedin și-a ispășit pedeapsa de un an închisoare, în 1893—1894, ziaristul, poet și om politic slovac, *Svetozar Hurban-Vajanski*³.

¹ Brașovul păstrează în mai multe arhive material documentar cu privire la legăturile românilor cu popoarele Cehoslovaciei. În Arhiva Mureșenilor se găsesc scrisori ale lui Ioan Urban Jarnik către dr. Aurel Mureșianu, corespondența lui Francisc Schuselka cu Dr. Aurel Mureșianu și documente cu privire la vizita unui grup de brașoveni la Praga în 1891. În colecția ing. O. Vătășan se păstrează scrisori de însemnătate biografică ale lui Ioan Urban Jarnik. În Arhiva dr. V. Branisce, mapa „Slovacii”, în păstrarea familiei, se găsesc scrisori ale unor personalități slovace. Materialul utilizat în prezenta lucrare aparține acestui fond.

² Slovacia amintiți în această lucrare au desfășurat activități politice diferite, progresiste sau reacționare. Lucrarea de față nu-și propune să le analizeze activitatea, nici cel puțin să stabilească limitele gândirii lor politice. Ea se mărginește să semnaleze un singur moment din activitatea lor, moment caracterizat prin ideile exprimate în scrisorile pe care le reproducem.

³ *Svetozar Hurban-Vajanski* (1847—1916) poet, publicist și om politic slovac, fiul revoluționarului Iosif Hurban (1817—1883). Ca poet adoptă numele de Vajanski. A fost redactor al mai multor ziare slovace: „Narodnie Noviny”, „Slovenske Pohľady”, „Cernoknaznic”. Pentru activitatea sa ziaristică a fost condamnat la un an închisoare, pedeapsă pe care și-a ispășit-o în 1893—1894 în temnița din Seghedin. Moare în 1916, fără să vadă nașterea Cehoslovaciei. În 1947, la centenarul nașterii lui, Charles Vigh, în articolul apărut în „Révue d'Histoire comparée”, XXV, tome V, nr. 2, p. 278—280, intitulat *Svetozar Hurban Vajanski*, pe lângă criticile ce i le aduce, îl caracterizează astfel: „le plus remarquable politicien, écrivain et publiciste slovaque de l'époque d'avant guerre. Il a marqué de son empreinte aussi bien l'évolution du nationalisme slovaque à la fin du siècle passé que l'activité du meilleur quotidien slovaque les Narodnie Noviny”.

Condamnat pentru un delict de presă, el adresează din închisoarea din Seghedin, la 21 august 1893, o scrisoare în limba germană lui dr. Valeriu Branisce, recent ieșit din aceeași temniță. Scrisoarea conține o seamă de informații despre tovarășii deținuți și, în limbaj cifrat — pentru a putea scăpa de rigorile cenzurii — strecoară indicații despre soția sa, pentru a-i înlesni o întâlnire cu dr. V. Branisce. Textul — în traducere românească — este următorul: „soția mea îți trimite salutări, deși nu te cunoaște și nu le meriți. De astăzi este la băile Lucski în comitatul Lipta, poșta Rozsahegy. I-am scris multe despre Bibesco⁴ din Brașov, așa că te-a reținut. Salut pe dr. Ioan⁵. Aștept scrisoare“. Cât l-a impresionat pe tânărul de 24 de ani figura luptătorului slovac, reiese din reportajul *Seghedinul*, scris de dr. V. Branisce la ieșirea din închisoare și publicat în 14 foiletoane ale „Tribunei“⁶ din Sibiu, sub pseudonimul Bill-A-Zam, în septembrie 1893. După ce zugrăvește închisoarea și deținuții, autorul îi face următorul portret: „Cea mai simpatcă figură a temniței este însă Svetozar Hurban-Vajanski, iubit și de adversarii săi politici și naționali. Suflă mare de poet, impresionabil, veșnic agitat, plin de dor de libertate, de dor de muncă — ținut locului, condamnat să nu poată lucra nimic. Liniștea îi lipsește, orice lucru mic îl agită, observi numai că nările-i fine se umflă. N-are stare în loc, începe să expună lucruri — în mijlocul expunerii se oprește, căci simte că e ridicol a te zbuciuma pentru cauze care stau departe... departe de tine, deși suflul tău e legat de ele. Când îi vine de afară vreo vizită caută să fie vesel. Își aduce cum poate toaleta în ordine, trece de două ori cu degetele prin păr și barbă și zîmbind se prezintă vizitatorului. Principiul său este „A neboj sa Segedina“. Intr-o după amiază ședea mîhnit pe pat, chiar primise de la soția sa o epistolă — eu ședeam vizavi pe un scaun. Tăcerea domnea. Îmi era greu să privesc la el, căci simțeam în mine ecoul luptei groaznice ce se petrecea în el, căutam să mă distrag cu cercuri de fum ce ieșeau din pipa mea — acum aveam deja și eu pipă și pustiiam la tutun național maghiar. Deodată sare în sus, privește agitat la mine, nările-i tremură: „Du Rumäne, einen Freiheitshelden kann ich mir nur eingesperrt vorstellen. Es lebe die Freiheit, wir können sterben!“ I se umplură ochii de lacrimi. Liniștindu-se apoi zise că nu-l doare nimic așa mult ca aceea că nu poate lucra nimic, nu poate face nimic, vegetează de pe o zi pe alta și simte cum îi

⁴ Nume fictiv pentru a deruta cenzura. Este vorba de dr. V. Branisce.

⁵ Dr. Ioan Rațiu, președintele Partidului Național Român.

⁶ Vezi „Tribuna“, X, nr. 206, 207, 208, 210, 213, 216, 217, 219, 221, 223, 225, 227, 228, 229, 17/29. IX—14/26. X. 1893.

⁷ Măi românel Pe un erou al libertății mi-l pot imagina numai între zăvoare! Trăiască libertatea, noi putem muri! (Traducerea autorului).

scad, cum îi pier puterile. „De familie nu mă doare așa, nu, căci știu că și ea este gata de sacrificiu. Ca și mine, suferă și ei dimpreună cu mine, cauza pentru care suferim prin sfințenia ei ne dă putere să suportăm toate... mi-i dor însă să văd zorile învingerii, mi-e sete grozav de sete să gust libertatea popoarelor... „Bietul Hurban! suferă și tace, jumătate de an a împlinit, mai are o jumătate lungă... lungă... în 17 februarie 1894 îi va suna ora eliberării. Când va suna însă ora eliberării poporului său pentru care suferă?”⁸

Reportajul citat este o mărturie puternică a legăturilor dintre români și slovaci — în lupta lor comună pentru libertate, legături care s-au întărit și sudat între zidurile închisorilor din monarhie.

Tot din închisoarea Seghedinului avem scrisoarea luptătorului slovac *Andrei Hlinca*⁹. Scrisă la 23 februarie 1910, ziua eliberării lui Hlinca, acesta adresează un bun rămas unui tovarăș de închisoare român, care în timpul detenției sale a fost de două ori închis la Seghedin și pe care îl părăsește în acel moment, lăsându-l în temniță. Hlinca scrie în limba română, limbă învățată — după cum însuși ne-o mărturisește — „între zidurile aceste mohorâte”¹⁰. Conținutul acestei scrisori constituie un document al prieteniei și colaborării dintre români și slovaci: „Numai pe mine Nestoru robilor ai găsit cel neschimbat și neclintit. Nu e drept, eu însuși mă înșel pe mine! Și eu m-am schimbat, sint mai bătrîn cu 27 luni grele și neplăcute, părul meu s-a încărunțat, fruntea mea bărbătească s-a brăzdat, am petrecut aici trei primăveri cu credință în viitor mai mîngăitor, mai de geabă. Cîte ori am cîntat „vină cinea (sic) primăvară, fi-va H. liber iară”, dar cine nu fost liber iară am fost eu: acesta.

⁸ „Tribuna“, X, nr. 208, 19. IX/1. X. 1893.

⁹ Andrei Hlinca (1864—1938), om politic slovac, preot catolic. Înainte de 1914 a înființat Partidul Poporului, dintr-o fracțiune a Partidului Național Slovac. În calitate de conducător al acestui partid, a produs dezbinări între cehi și slovaci. După moartea lui Hlinca, partidul lui a devenit partid fascist. Închis în mai multe rânduri pentru naționalismul său dinainte de primul război mondial, suspendat din biserică pentru că în rugăciunea „Salve Regina” a intercalat un pasaj privitor la poporul slovac, judecat de instanțele bisericești și de cele civile, activitatea politică a lui Hlinca a avut un deosebit răsunet în presa românească. „Drapelul” VII, nr. 114, 117, 126, 129 din 1907; VIII, nr. 78 din 1908; X, nr. 16 din 1910. În literatura română este evocat de doi tovarăși din închisoarea din Seghedin: Ioan Lupaș, *Amin-tiri din închisoarea Seghedin, în Paralelism istoric*, București, 1937, p. 29—31 și Gheorghe Stoica, *Calvarul unui gazetar*, Orăștie, 1930, p. 144. Figura lui mai este evocată de Seton-Watson, *Corruption and reform in Hungary*, p. 106 și *Racial problems in Hungary*, p. 331—351.

¹⁰ Despre împrejurările în care a învățat Hlinca românește găsim următoarea informație: „Hlinca, închis la Seghedin nu poate lua contact cu slovaci închiși și își petrece timpul în societatea lui Mărginean din Crăciunel, de la care a învățat românește” („Drapelul”, VIII, nr. I, din 1908). Gheorghe Stoica spune în op. cit., p. 143: „Iar cîteva luni mai înainte de sosirea mea acolo, își încheiase ciclul de șase luni primarul din Crăciunelul Tirnavelor, nenea Ion, profesorul de limba română al preotului slovac Andrei Hlinca”.

Rîndunele, mălinu nostru, fluturii ne-au lăsat aici — chiar și coaliția guvernului mare național ne-a lăsat aici și noi încă așteptăm aici răsăritu soarelui libertății noastră națională. Cîț[e] gînduri, dureri trupești și sufletești am aici îngropat în Erzsébetliget și sub pom lui părinte Lucaci La urmă te las eu! Dragă frate bun, eu mă duc în vîlmășeala vieții nuștiind ce mă așteaptă acolo dintr popor al meu. Te las aici doară trupește, numai suflete[le] noastre vor rămînea reunită împreună cu lanțu suferinței, dragostei și muncii pentru drepturile neamurilor ai noștri. Te rog, zi fraților odraslei lui Traian că bătrînul frate al vostru slovac, nestor robiilor, s-a învățat foarte mult de la voi, și niciodată nu vă va uita. Poftesc îți frate și frați tuturor să vedeți răsăritu soarelui dreptății, libertății, frățietății și egalității în țara această nefericită.

Din scrisorile inedite ale gazetarului slovac Izidor Zsiák¹¹, tovarășul de închisoare al lui dr. V. Branisce la Vác, se desprind mărturii ale respectului pe care îl aveau slovacii pentru luptătorii români. Paralelismul luptei românilor și slovacilor reiese și din scrisorile lui G. Augustini¹², înfocat militant pentru strîngerea rîndurilor între popoarele subjugate din monarhia habsburgică. Pasajul ce urmează, dintr-o scrisoare adresată de Augustini din Budapesta lui dr. V. Branisce, redactorul „Tribunei” din Sibiu, la 6.XI.1893, scoate la iveală colaborarea româno-slovacă pentru realizarea unui front comun de luptă a popoarelor din monarhie: *„Atîta am bombardat pe slovacii spre a se duce la sirbii, încît vinerea trecută au trecut prin Budapesta Mudron și Ștefanovici ducîndu-se la Novisad. Azi dimineată s-au întors aci și am petrecut cu ei 11/2 ceas, pînă la plecarea lor acasă. Au reușit în demersul lor. Sirbii au desemnat al doilea delegat și comitetul executiv al congresului are să se întrunească în curînd. Vă voi povesti toate și veți fi încumștiințați pe deplin atît din partea slovacilor cît și din aceea a sirbilor. Ai noștri au aflat și cauza pentru care sirbii pînă acum steteau în rezervă, nemișcați, nepricepuți.*

¹¹ Izidor Zsiák, poet și ziarist slovac, condamnat în 1896 la șase luni închisoare pentru un articol apărut în „Narodnie Noviny”. Amănunte despre legăturile lui Zsiák cu V. Branisce sînt relatate în lucrarea memorialistică a acestuia din urmă, în curs de apariție la editura Minerva.

¹² Gustav Augustini (1851 - 1900), patriot și publicist slovac, născut la Liptovsky Svätý Nikulás. A studiat matematicile la Praga și a fost internat pentru activitate patriotică. După eliberare, în anul 1885, se refugiază la București, de unde colaborează la „Slovenke Pohľady”. În 1893 trece în Transilvania ca redactor la „Tribuna” din Sibiu și secretar al lui dr. Ioan Rațiu. Militează în scris pentru naționalitățile oprite din monarhie. În „Narodnie Noviny” din Bratislava, publică articole despre acțiunile românești. În 1897 trece redactor la „Tribuna Poporului”, la Arad. În 1899 se întoarce pentru scurtă vreme în Slovacia. Moare la Arad în 1900. „Mormîntul lui Augustini se bucură și de doi brazi uriași trimiși din Slovacia de către sora sa, că un simbol de veșnică amintire slovacăască” (Vezi: Vasile Netea, Un slovac ziarist român: Gustav Augustini, în „Transilvania”, 75, nr. 6—7, iunie — iulie 1944, p. 420—429; Lucian Boia, Activitatea ziaristului slovac Gustav Augustini în Transilvania (1893—1900), în „Studii”, 23, nr. 5, 1970, p. 915—926.

Colaborarea româno-slovacă a dat roade¹³. Mulțumită rapoarturilor dintre români și slovaci — rapoarturi întărite între zidurile închisorilor — și a respectului reciproc existent, între cele două popoare s-au înfiripat multe acțiuni comune. Procesul Memorandului, unde s-au prezentat și apărători slovaci și sârbi, Congresul naționalităților, organizarea partidului și clubului dietal al naționalităților sînt acțiuni comune care au avut ca scop și rezultat final destrămarea monarhiei austro-ungare.

Între acțiunile comune se desprinde și *rolul liceului* românesc din Brașov pentru salvarea elevilor slovaci, exmatriculați din școlile de stat maghiare.

Liceul din Brașov se mîndrește că în promoția anului școlar 1895/1896 își trece bacalaureatul cu mențiunea „matur cu bine” marele poet slovac Ivan Krasko, pseudonim literar al fostului elev brașovean Ianko Botto.

Peripețiile elevilor slovaci, siliți să părăsească plaiurile natale, pentru a putea termina școala și obține o calificare sînt puse în adevărata lor lumină de aceste scrisori inedite brașovene. G. Augustini, într-o scrisoare din 1.II.1897 comunică următoarele lui dr. V. Branisce, profesor la Brașov: „*Desigur ai citit în foi că la gimnaziul din Stiaвніța (Selmechbánya) s-a descoperit o nouă „conspirație panslavistă” printre școlarii slovaci naționali de acolo, cam 45—50 la număr. Se înțelege: se adunau la olaltă, citeau Nár. Noviny, cărți slovacăști etc. S-a pornit bine înțeles trei jertfe celelalte vor urma, precum îmi scrie secretarul comitetului nostru național, de la care tocmai azi primesc o scrisoare în care îmi comunică amănuntele, trimițîndu-mi totodată și atestatul de pe cele dintîi 3 luni al unuia din cei trei băieți excluși. Iată cum sună observația respectivă din atestat: „Hecksó” Gyula erkölcsi magaviselete a második időszakban ros. A lyceumi törvénszék ítélete következtében az intézetet 1897 jan 28án kéntelen volt elhagyni. Az elítélöltség oka: titkos tot társaság létesítésére irányzott törekvés.*

Kelt Selmechbányán 1897 28 án

JERSOVICS KÁROLY
lyc. igazgató¹⁴

¹³ Sub titlul Solidaritatea româno-slovacă, apare în „Tribuna”, X, nr. 212 din 24 IX/6.X. 1893 următoarea informație: „Slovacii văzînd că relațiunile între ei și noi în viitor vor fi tot mai strînse și spre a dovedi că înțeleg pe deplin importanța acestor relațiuni s-au decis a-și trimite copiii lor la gimnaziile unde vor putea învăța românește. Cu deschiderea anului școlar au venit doi băieți slovaci în Sibiu, să studieze aici la gimnaziul săsesc, iar pe anul viitor s-au anunțat deja 10, parte pentru Sibiu, parte pentru Brașov. Ne bucurăm mult de acest semn al înfrățirii româno-slovace”.

¹⁴ Conduita lui Iuliu Hečko, în trimestrul doi, rea. În urma sentinței consiliului de judecată a liceului, a fost silit să părăsească instituția la 28 ianuarie 1897. Motivul eliminării: încercare de a înființa o societate secretă slovacă. Stiaвніța 28 ianuarie 1897, Jersovics Károly, directorul liceului.

Comunicându-mi acestea, prietenul mă roagă în cuvinte stăruitoare să îmi dau silința a băga pe acești trei unde la un gimnaziu oarecare: românesc ori sășesc, pentru a nu pierde anul școlar. Cam greu, nu-i așa? Aici la sași nu-i primesc, asta o știu dinainte din experiență proprie, iar la voi? nu știu ce veți zice; eu nu-mi pot închipui cum s-ar putea. Prietenul meu adăuga: „Dacă nu s-ar putea altfel“ atunci cel puțin să le fie permis băieților a figura ca școlari particulari în conspect, să cerceteze regulat prelegerile și dacă la sfîrșitul anului ar depune examen, să capete testimoniul?

Îmi îndeplinesc datoria împărtășindu-ți acestea dîndu-mi pe deplin seama de prospecte minime că le-ar folosi ceva băieților un astfel de expedient. Faceți cum credeți că este mai bine.

Oare n-ar fi mai consult să meargă la Beiuș?

*Scrie, te rog, imediat sau mie, sau lui Hurban*¹⁵.

Eu voi încerca aici la unguri.

Strîngerii de mîină cordiale la toți și fie mai ales de la

Al tău cu iubire

G. AUGUSTINI

Ceea ce Augustini considera imposibil, a fost posibil pentru brașovenii. Anuarul liceului din anul școlar 1896/1897 îl menționează pe Hečko Iuliu, născut la Hadrusbánya, ca elev în cl. a VII-a cu situația școlară neîncheiată. Se notează în dreptul clasificării „neexaminat“. Dirigintele clasei era dr. V. Branisce, iar director, Virgil Onițiu.

La 10 martie 1897, deci o lună și 9 zile după scrisoarea lui Augustini, îi adresează lui dr. V. Branisce o scrisoare redactată în limba maghiară Izidor Žiak. Iată cuprinsul scrisorii în traducere:

Turciansky Svaty Martin, 1897, martie 10

STIMATE DOMNULE PROFESOR,

Știți prea bine că nu vorbesc strălucit nemțește, iar — din păcate — n-am învățat încă românește, de aceea scriu în această limbă.

M-am bucurat mult cînd am aflat că bietul nostru orfan eliminat, Hecko, a ajuns pe mîna domniei voastre, domnule profesor. La Vác ați binevoit să spuneți odată că dacă am avea liceu, ați veni să propuneți la noi, vreo doi ani. Iată acum s-a îndeplinit întru cîtva această dorință, deoarece aveți un elev slovac. Vă rog să-i fiți tată bietului orfan, deși știu că va întâmpina greutăți la învățătură.

¹⁵ Este vorba de Hurban-Vajanski.

Noi sîntem tot în aceeași situație. Dacă învață copiii noștri să scrie slovacă, sau numai doresc să citească slovacește, sînt eliminați. Aceasta e crima lor.

Deși știu că directorul a fost dispus să primească numai un băiat, totuși îndrăznesc să mai adresez o cerere: nu ați putea primi în clasa a VII-a încă un elev eliminat din Stiavnîța? Se numește Bulovsky și acum este aici, la tatăl său, deoarece n-au voit să-l primească trei licee luterane, la care se prezentase.

Dacă nu este posibil acolo, vă rog să ne îndrumați spre un liceu român sau german, unde am putea trimite băiatul.

În speranța, domnule profesor, că voi ne veți lăsa să așteptăm prea mult răspunsul dtră și ne veți comunica dacă băiatul poate veni la dtră, sau unde să încercăm

Rămân al dtră devotat

ŽIAK IZIDOR

Anuarele școlilor românești din Brașov ne atestă numele următorilor elevi slovaci:

1. *Ianko Botto*, marele poet al Cehoslovaciei Ivan Krasko, și-a trecut bacalaureatul la Brașov în anul școlar 1895/1896. În volumul I al operelor complete ale poetului¹⁶ se menționează dragostea lui brașoveană, tînăra Sofia Stănescu, și versurile închinat Brașovului. De pe Tîmpa, culmea cea mai înaltă care străjuiește și ocrotește orașul, poetul cuprinde cu privirea zarea întinsă, gîndurile îi fug departe la frații săi care vor să fie liberi și stăpîni pe plaiurile lor natale¹⁷.

2. *Iuliu Hečko*, înscris pentru prima dată la Brașov în cl. a VII-a în anul școlar 1896/1897; el termină liceul în 1899 cu mențiunea „bine” și își ia bacalaureatul¹⁸.

3. *Ivan Kovac*, din Lukoviste urmează clasa a VII-a în anul 1898/1899, fiind clasificat cu mențiunea „foarte bine”, și își trece bacalaureatul¹⁹.

4. *Ioan Gustav Cipka* din Tisolecz urmează clasa a VII-a în anul 1898/1899, clasificat cu „bine” iar anul următor termină liceul și își trece bacalaureatul²⁰.

¹⁶ Soborne dielo Ivana Krasku, Bratislava, 1966.

¹⁷ Aurel Mailat, *Poetul slovac Ivan Krasko fost elev al Liceului nr. I din Brașov*, în *Anuarul Liceului Nr. 1 din Brașov*, Brașov, 1969, p. 123—125.

¹⁸ Andrei Bărseanu, *Istoria școalelor centrale române*, Brașov, 1902, p. 576 și *Anuarul XXXIV*, pe anul școlar 1897/1898, p. 150; *Anuarul XXXV*, pe anul 1898/1899, p. 173.

¹⁹ Andrei Bărseanu, *op. cit.*, p. 576 și *Anuarul XXXIII* (1896/1897), p. 153; *XXXIV* (1897/1898), p. 150; *XXXV* (1898/1899), p. 173.

²⁰ Andrei Bărseanu, *op. cit.*, p. 577.

5. *Andrei Horvat* din Varad-Velența își trece bacalaureatul în sesiunea 1900²¹.

Acesta a fost ajutorul frățesc dat de școlile brașovene tinerilor slovaci persecutați, dându-le posibilitatea să se califice, spre a-și sluji poporul. Iar unii dintre ei și-au înscris numele printre cei mai iluștri reprezentanți culturali ai Cehoslovaciei contemporane.

Publicarea scrisorilor prezente constituie o mărturie grăitoare a luptelor duse de generațiile înaintașilor noștri — robiți politicește, dar solidari și călăuziți de idealul libertății și dreptății sociale — slovaci și români cot la cot și umăr la umăr pentru destrămarea monarhiei austro-ungare.

²¹ *Ibidem*, p. 572.

Segiden 21/8 1893

Sachmehrer!

Mio Alles gut! Gut! Gottes Munde. Nach
 von Lata bekommen. Das Buch gutkam.
 Schlechte Jostu. Im Hause soll. Unge
 davon auf ein Monat Einzelhaft,
 Entschung von Jankungen und Kerta
 Nicotiana. Spargen mit allen unter
 kaffeehafter Esser auf beute und
 Gute. Gugi und Kelo-gena dalko für
 die untere part. Die Berg also gestuht,
 gewöhnlich. Linder schon gegen bebat
 von dem "Magermann" Nicotemari
 (mit Welsch von 600 km) luffig fort,
 gekost. Berandem-karte trauig aus
 hinein. Ingerin davor fort. Migräne

unteren durch Nicotemari. Einfames spiza.
 Syf geht ab morgen. Luffe Naudas -
 Mehl lesen. Gerste ist ein großer kriter
 und Jauß ist sehr ein schönes Leben.
 Gering beschränkt, aber die ~~Best~~ Bestehen
 sind doch ein sehr gutes. So, kühliges
 Voll. Etwas unterbewändig. Weiter
 sehr schön, Spargen auf Tauerd ist
 ein sehr schönes Werk. Auch Schefel
 hat. Nembek gut geschrieben. Auch
 Norstedt-Wasser. Luffe ist kühlig. Wein
 mößig. Einen fruchtbarsten Baum von
 mir mir eingepost denken. Apetit habe
 ich sehr wenig. "Raupe der" Lagen.
 "Onegine" von Terschkin in der "Natura"
 fegung von Nicotifisch (Nicturus foh.
 Lucha 50 St.) und wenn der der

durchschiff, wup in mir duden so so ein
 wackelach fpu. Jummel oder gille. (so
 nach dem ^{Wunder} Aufschalt). Das ist auch
 sehr ein schönes Leben. Aber gibt es
 in der Wallacher. Mischkinder. Wenn
 nicht, befülle ich die den. Mischkinder. Das
 von Wien. Meine Frau lufft dich grüßen
 unbekannter und einander unter Welsch. So
 ist von heute an in "Nacht" fünde
 Lepidum. Dornast poria. Nicotifisch.
 Ich hab ich so viel von dem Nicotemari
 aus. Mergent gestrichen, daß sie
 dich gut gemeint. Ich kann luffen
 ich grüßen. Emma. Bin ich "Nictus"
 davor.
 Dein
 dich liebender
 Svetozar Hurban Vajanski
 A. Petrovso Segidina!

Fig. 1. Scrisoare a lui Svetozar Hurban-Vajanski trimisă din închisoarea din Seghe-
 din la 21.VIII.1893 lui Valeriu Branişce, recent ieşit din acea închisoare.

Sibiu 1. II 96

Draga tunc!

Desigur ai citit în fața că la pen-
nasul din Giannita (Elnecbanya)
se deschide o nouă "conspirație" pen-
sivă între școlarii slovaci
naționali de acolo, cam 45-50 la
număr. Se înțelege: se adunau
la o ballă, citeau "Nár. Narany"
cărți slovacilor de la poartă bine
înțeleși, și pe lângă ballă vor-
luina, precum mi scrie secretarul
comitetului nostru național, de
la care tocmai ai primit o scriso-
re în care mi comunică amă-
namentele, trimțându-mi "Lôbôvô"
și altele de pe cele dintâie.
3 luni alinaia din cei trei bă-
ieți exclusiv. Căci cum sună
observația respectivă din alerda.
"Hecskô Gyula" eșcolii magarietate

a măsorid idigakban rosz. N
lycaumii törvenyek iselate követ
ke flekban az iselatei. Bőz jan 26-ai
Könyvelen. vöf. elhagor.
Az ellavolási oka. Vöf. tot
törvényszék. Lelkészet. irányok
törvények.

Kell Elmabanyán 1897 jan 26-ai
Jenővics Karoly
Lyc. igazgató!

Comunicându-mi această, pri-
tenul să se scaga în avizor "Lôbôvô"
toare se în dau olință a băga
pe acești 3 unde la un gimnaziu
să se cercere: români, ori să se
Camorau, nu-i apa? Și la Saxi, nu
i pînă se, asta o știu dinaintea din
separat și promie, car la voi, nu
știu ce se știe, eu nu m pot mîhi,
puicam să se pînă. Pînă se mînă
adaoga: Dacă nu se pînă
alfel, atunci cel puțin se se se
permis băieților a figura ca școlari
particulari în conspect, se ceretă.

† pentru a nu putea anulul se scrie

regulă prolegorile și dăru ar așeză
la școlii anului ar se pune exo,
mai se ia pe te testimoniu!

Mi îndestălinea dăruimă împor.
tăgindu-ți așeză, dădu-mi pe
deplin seama de propoziție minime
ca le ar școlii cea băieților un
așfel de expedient. Faceti, cum
credeți în orle mai bine.

Dare năuți mai consiliu se
meagă la Boiny?

Teri, te rog, mediat sau mie,
sau lui Alabban.

Eu voi încerca aici la Ulongi.
Străngeri de mînă cordiale la
toți și pe mai ales, de la

Alteu cu iubire
Augustin

Fig. 2. Scrisoarea lui Gustav Augustini, trimisă din Sibiu la 1.II.1897 și greșit datată 1896, adresată lui Valeriu Branice în problema elevilor slovaci exmatriculați.

UNVERÖFFENTLICHTE BRIEFE, ZEUGNISSE DER RUMÄNISCH-SLOWAKISCHEN ZUSAMMENARBEIT IN DER ÖSTERREICHISCH-UNGARISCHEN MONARCHIE

(ZUSAMMENFASSUNG)

Gestützt auf unveröffentlichtes Quellenmaterial aus dem in Braşov (Kronstadt) aufbewahrten Archiv des Publizisten Valeriu Branisce (1869—1928), behandelt die Verfasserin zwei Themen: die in den ungarischen Gefängnissen von Szeged und Vác geschlossenen Freundschaften zwischen Rumänen und Slowaken, sowie die Bedeutung der Kronstädter rumänischen Schulen zur Unterstützung des gemeinsamen Befreiungskampfes.

Aus den in Bruchstücken veröffentlichten Briefen ist die Freundschaft von Valeriu Branisce mit Svetozar Hurban-Vajanski, mit dem er in Szeged und mit Izidor Žiak, mit dem er in Vác zusammen im Gefängnis war, sowie mit dem Journalisten slowakischer Herkunft Gustav Augustini von der Redaktion der Zeitschrift „Tribuna“ (Die Tribüne) in Sibiu (Hermannstadt) ersichtlich. Unbekannte Einzelheiten zur Biographie von Andreas Hlinka werden mitgeteilt, der im Gefängnis von Szeged von dem bäuerlichen Dorfsvorsteher Ioan Mărgineanu aus Bucerdea die rumänische Sprache erlernte.

Die Freundschaft zwischen führenden Rumänen und Slowaken ermöglichte es slowakischen Jugendlichen, das rumänische Gymnasium in Kronstadt zu besuchen, sogar denen, die im Zuge der nationalen Verfolgungen aus den Staatsschulen ausgeschlossen wurden.

Der später unter dem Namen Janko Botto als grosser Dichter der Tschechoslowakei bekannte Julius Hečko, sowie Ivan Kovač, Jan Gustav Cipka, Andreas Horvat kamen alle aus der Slowakei und erhielten ihre Schulbildung in Kronstadt.

Die Zusammenarbeit zwischen Rumänen und Slowaken hatte zum hauptsächlichsten Ziel die Zertrümmerung der Österreichisch-Ungarischen Monarchie und die Erlangung der sozialen und nationalen Freiheit für die im gemeinsamen Kampfe verbrüdereten Rumänen und Slowaken.

VERZEICHNIS DER ABBILDUNGEN

- Abb. 1. Brief von Svetozar Hurban-Vajanski aus dem Gefängnis in Szeged vom 21. August 1893 an Valeriu Branisce in Braşov (Kronstadt), der kurz vorher aus dem Gefängnis entlassen wurde.
- Abb. 2. Brief von Gustav Augustini aus Sibiu (Hermannstadt) vom 1. Februar 1897, irrtümlich 1896 datiert, an Valeriu Branisce. betreffend die exmatrikulierten slowakischen Schüler.
- Abb. 3. Brief von Izidor Ziak vom 10. März 1897 an Valeriu Branisce über die exmatrikulierten slowakischen Schüler.
- Abb. 4. Abschiedsbrief von Andreas Hlinka beim Verlassen des Gefängnisses in Szeged, vom 21. Februar 1910, an einen rumänischen Mitgefangenen.
- Abb. 5. Titelblatt der 1905 in Arad erschienenen Broschüre „Organizarea partidului şi clubului dietal al naţionalităţilor“ (Organisierung der Partei und des Parlamentsklubs der Nationalitäten/Österreich-Ungarns/).